

Sygn. akt III AUa 32/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 czerwca 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	sędzia Elżbieta Czaja (spr.)
	sędzia Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska sędzia Małgorzata Pasek

po rozpoznaniu w dniu 10 czerwca 2020 r. w Lublinie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy J. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o wysokość emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 4 grudnia 2019 r. sygn. akt IV U 432/19

oddala apelację.

Małgorzata Pasek Elżbieta Czaja Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska

III AUa 32/20

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 4 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach zmienił zaskarżoną decyzję oraz decyzję z 24 maja 2013 r. i ustalił, że wysokość emerytury J. S. na dzień 1 maja 2013 r. wynosi 2448,66 zł brutto miesięcznie.

Podstawą wyroku były następujące ustalenia.

Ubezpieczona urodziła się (...) Decyzją z 11 marca 2008r. organ rentowy przyznał ubezpieczonej emeryturę. W dniu 9 maja 2013 r. ubezpieczona wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o emeryturę w powszechnym wieku emerytalnym. Decyzją z 24 maja 2013r. organ rentowy przyznał od osiągnięcia wieku emerytalnego emeryturę, której wysokość obliczona została wg zasad określonych w art.25 i 26 ustawy emerytalnej, w tym zgodnie z ówczesną

regulacją art.25 ust.1b tej ustawy, na mocy której podstawę obliczenia emerytury pomniejszono o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranej przez ubezpieczoną emerytury przyznanej jej uprzednio na podstawie art.46 ustawy emerytalnej.

W dniu 23 kwietnia 2019r. wpłynął do organu rentowego wniosek ubezpieczonej o wznowienie postępowania i ponowne ustalenie wysokości emerytury w powszechnym wieku emerytalnym w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019r. Postanowieniem z 7 maja 2019r. na podstawie art.149§1 i 2 kpa organ rentowy wznowił postępowanie w sprawie decyzji. o przyznaniu emerytury, a następnie zaskarżoną decyzją z 7 maja 2019r. powołując się na upływ pięciu lat od doręczenia decyzji z 2013r. na podstawie art.151§2 w związku z art.146§1 kpa odmówił uchylenia decyzji z 24 maja 2013 r. i stwierdził jej wydanie z naruszeniem prawa.

Sąd uznał, że odwołanie jest się uzasadnione.

W chwili nabycia przez ubezpieczoną prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym obowiązywał przepis art.25 ust.1b ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nakazujący pomniejszenie - w przypadku osób, które uprzednio pobierały emeryturę przyznaną na podstawie art.46 tejże ustawy - podstawy obliczenia emerytury, o której mowa w art.24, o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Organ rentowy zastosował wówczas powyższy przepis, co skutkowało ustaleniem wysokości emerytury ubezpieczonej w niższej kwocie. W dniu 6 marca 2019r. zapadł wyrok Trybunał Konstytucyjnego, w którym Trybunał stwierdził, że art.25 ust.1b ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017r. w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w (...)r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art.46 tej ustawy, jest niezgodny z art.2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W oparciu o powyższy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019r. opublikowany w Dzienniku Ustaw Nr 539 z 21 marca 2019r., ubezpieczona wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o wznowienie postępowania i ponowne ustalenie wysokości jej emerytury w powszechnym wieku emerytalnym z pominięciem niekonstytucyjnego przepisu art.25 ust.1b ustawy emerytalnej. W ocenie Sądu zaskarżona decyzja organu rentowego jest nieprawidłowa. Organ rentowy odmawiając uchylenia decyzji z 2013 r. w części dotyczącej ustalenia wysokości emerytury ubezpieczonej – gdyż to jest istotą sporu w sprawie - powołał się na regulację art.146§1 kpa, zgodnie z którą uchylenie decyzji z przyczyny określonej w art.145a kpa nie może nastąpić, jeżeli od dnia doręczenia decyzji upłynęło pięć lat. Sąd zauważył, że organ rentowy nie wskazał w jaki sposób ustalił, że od doręczenia ubezpieczonej decyzji z 2013 r. upłynęło pięć lat. Brak jest zwrotnego potwierdzenia odbioru przedmiotowej decyzji, które pozwoliłby ustalić datę doręczenia jej adresatce, co powoduje, że nieudowodnione jest twierdzenie organu rentowego, iż od doręczenia ubezpieczonej decyzji upłynęło pięć lat. Zgodnie z art.71a ust.1 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2019r., poz.300) Zakład Ubezpieczeń Społecznych może przysyłać pisma i decyzje listem zwykłym, ale w myśl ust.2 tego przepisu w razie sporu ciężar doręczenia pisma lub decyzji (i co za tym idzie również daty doręczenia) spoczywa na Zakładzie. Granica pięciu lat - przewidziana w art.146§1 kpa - od doręczenia decyzji, której dotyczy skarga o wznowienie postępowania oparta na orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego, po przekroczeniu której to granicy czasowej nie jest możliwe uchylenie (zmiana) niekorzystnego rozstrzygnięcia, jest dwa razy krótsza od przewidzianej w art.408 kpc, który przewiduje, że nie można żądać wznowienia postępowania (poza określonym w tym przepisie przypadkiem), jeżeli od dnia uprawomocnienia się wyroku upłynęło dziesięć lat. Tak różne regulacje w zakresie granicy czasowej, do której możliwa jest zmiana niekorzystnego rozstrzygnięcia opartego na niekonstytucyjnym przepisie, w sposób niekorzystny kształtuje sytuację ubezpieczonych (kobiet urodzonych w (...)r.), które po ustaleniu prawa do emerytury na podstawie art.24 ustawy emerytalnej, nie kwestionowały na drodze sądowej ustalonej wysokości emerytury, w porównaniu do tych ubezpieczonych – kobiet urodzonych w (...)r., które odwoływały się w przeszłości od decyzji o przyznaniu emerytury w części dotyczącej wysokości świadczenia i w stosunku do których zapadły wyroki sądowe oddalające ich odwołania (z uwagi na ówczesny stan prawny).

Niezależnie od powyższego Sąd wskazał, że od chwili wpływu do sądu ubezpieczeń społecznych odwołania osoby ubezpieczonej od decyzji organu rentowego, sprawa ma charakter sprawy cywilnej. Wniosek ubezpieczonej o

wznowienie postępowania i ponowne ustalenie wysokości emerytury w powszechnym wieku emerytalnym winien być oceniony na podstawie art.114 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. I tak, zgodnie z art.114 ust.1 pkt 1 powyższej ustawy w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organu rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. W ocenie Sądu, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019r. stwierdzający niezgodność z Konstytucją RP uregulowania ustawy emerytalnej, na podstawie którego ustalono wysokość emerytury ubezpieczonej, może być uznany za nową okoliczność ujawnioną po wydaniu decyzji o przyznaniu emerytury ale istniejącą przed wydaniem tej decyzji, gdyż niesporne jest, że zakwestionowany przez Trybunał przepis ustawy emerytalnej był niezgodny z Konstytucją od chwili jego uchwalenia. Z kolei w ust.1 pkt 6 powyższego przepisu przewidziano, że uchylenie lub zmiana decyzji i ponowne ustalenie wysokości świadczenia następuje, jeżeli nieprawidłowe obliczenie wysokości świadczenia nastąpiło na skutek błędu organu rentowego. W ocenie Sądu błędne ustalenie wysokości świadczenia daje prawo stronie do ponownego ustalenia jego wysokości niezależnie od przyczyny takiego nieprawidłowego (błędnego) obliczenia. Dodać należy, że przepis art.114 ust.1e ustawy emerytalnej wprowadza terminy liczone od daty wydania decyzji, po upływie których nie jest możliwe uchylenie lub zmiana tej decyzji. Jednakże w myśl kolejnego ustępu – ust.1f pkt 1 art.114 ustawy emerytalnej, przepisu art.114 ust.1e tej ustawy nie stosuje się jeżeli w wyniku uchylenia lub zmiany decyzji z przyczyn określonych w ust.1 osoba zainteresowana nabędzie świadczenie w wyższej wysokości. Tak jest w niniejszej sprawie, gdyż jak wynika z wyliczeń organu rentowego ustalona na nowo wysokość emerytury ubezpieczonej w powszechnym wieku emerytalnym jest wyższa od ustalonej pierwotnie. Mając na uwadze powyższe okoliczności na podstawie art.477¹⁴§2 kpc Sąd orzekł jak w wyroku. Sąd wskazał, że rozstrzygnięcie Sądu dotyczy zmiany decyzji o przyznaniu ubezpieczonej emerytury w powszechnym wieku emerytalnym poprzez ustalenie wysokości świadczenia - z pominięciem niekonstytucyjnego przepisu - na datę przyznania tego świadczenia. Rozstrzygnięcie takie jest zdeterminowane zakresem wniosku ubezpieczonej o wznowienie postępowania poprzez ustalenie na nowo wysokości świadczenia emerytalnego i zakresem zaskarżonej decyzji. Kwestia daty początkowej wypłaty emerytury nie była przedmiotem wniosku ubezpieczonej i decyzji organu rentowego.

Apelację od powyższego wyroku złożył organ rentowy zaskarżając wyrok w całości zarzucając:

1) naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez nieuzasadnione przyjęcie, że nie jest udowodnione twierdzenie pozwanego, że od daty doręczenia decyzji przyznającej emeryturę w powszechnym wieku emerytalnym upłynęło 5 lat, podczas gdy faktu tego skarżąca nie kwestionowała;

2) naruszenie art. 71a ust. 1 i ust. 2 cyt. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz przepisów wykonawczych, wskazanych w apelacji poprzez ich niezastosowanie i nieustalenie daty doręczenia decyzji liczonej jako 5 dni od daty wysłania;

- naruszenie art. 66 ust. 4 cyt. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 145a § 1 i § 2 k.p.a. w zw. z art. 146 § 1 k.p.a. poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że ustawowy 5-letni termin do uchylenia decyzji w ramach wznowienia postępowania nie ma zastosowania, gdyż niekorzystnie kształtuje sytuację ubezpieczonych (kobiet urodzonych w (...) roku) w stosunku do tych, które po ustaleniu prawa do emerytury w wieku powszechnym odwołały się do sądu i mają 2 razy dłuższy termin na uchylenie niekorzystnego rozstrzygnięcia,

- naruszenie art. 133 ust 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez ich nie zastosowanie i nie wskazanie w terminu od którego należy wypłacić emeryturę w prawidłowej wysokości.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja organu rentowego nie zasługuje na uwzględnienie. Wyrok Sądu I instancji pomimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., zauważyć należy, że zarzut ten jest zasadny, jednakże to uchybienie sądu pozostaje bez wpływu na ocenę trafności wyroku. Sąd Okręgowy nie dysponował materiałem dowodowym pozwalającym na ustalenie, że decyzja przyznająca wnioskodawczyni prawo do emerytury w wieku powszechnym została jej doręczona w takim terminie, który pozwalał następnie na wznowienie postępowania. Mniej więcej organ rentowy wskazując, że wnioskodawczyni nie kwestionowała faktu doręczenia jej decyzji o przyznaniu emerytury, ani też upływu 5-letniego okresu pomiędzy doręczeniem decyzji a złożeniem wniosku o wznowienie postępowania, jednak – jak wyżej wskazano – błędna ocena tej okoliczności pozostaje bez wpływu na treść rozstrzygnięcia.

Pozostałe ustalenia faktyczne istotne dla sprawy zostały prawidłowo przytoczone przez Sąd I instancji.

Przechodząc do kwestii prawidłowości zastosowania przez Sąd I instancji prawa materialnego zauważyć należy, że wnioskodawczyni złożyła wniosek o przeliczenie emerytury zgodnie z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. Rozpoznając wniosek pozwany odmówił uchylenia decyzji przyznającej emeryturę w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, wywodząc, że od doręczenia tej decyzji upłynęło ponad 5 lat.

Słusznie Sąd Okręgowy podnosi, że istota sporu w niniejszej sprawie sprowadza się do ponownego obliczenia wysokości emerytury wnioskodawczyni. Intencją wnioskodawczyni było bowiem uzyskanie nowej wysokości emerytury po prawidłowym zastosowaniu obowiązujących przepisów prawa, z uwzględnieniem treści wyroku Trybunału. Odmawiając uchylenia decyzji ustalającej prawo do emerytury w wieku powszechnym, pozwany odmówił jednocześnie ponownego obliczenia emerytury. Sąd Okręgowy był zatem w pełni uprawniony do rozstrzygnięcia o żądaniu skarżącej.

Wskazać należy, że skarga o wznowienie postępowania nie jest w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jedyną możliwością ubiegania się o ponowne obliczenie emerytury. Odrębnym trybem – w stosunku do trybu zwykłego określonego w przepisach kpa – jest postępowanie przewidziane w art. 114 cyt. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przepis powyższy reguluje możliwość wzruszenia decyzji rentowych w sposób szczególny, korzystający z pierwszeństwa w stosunku do przepisów kodeksu postępowania cywilnego i kodeksu postępowania administracyjnego (por. Inetta Jędrasik-Jankowska Komentarz do art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stan prawny na 1 sierpnia 2019 r.). Tym samym wnioskodawczyni może skutecznie domagać się ponownego obliczenia emerytury przyznanej w związku z osiągnięciem wieku powszechnego.

Podnieść nadto należy, że co do zasady art. 190 ust. 4 Konstytucji normuje możliwość wznowienia postępowania na zasadach i w trybie określonym w przepisach właściwych dla danego postępowania, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach. Pojęcie "wznowienia postępowania", o którym mowa w cyt. przepisie, ma szerokie znaczenie, gdyż dotyczy przepisów „właściwych dla danego postępowania”, a zatem obejmuje wszelkie instrumenty proceduralne, których wykorzystanie umożliwi przywrócenie stanu konstytucyjności orzeczeń wydanych na podstawie aktu normatywnego, uznanego późniejszym orzeczeniem Trybunału za niezgodny z Konstytucją (por. postanowienie TK z dnia 14 kwietnia 2004 r., sygn. akt SK 32/01, OTK-A 2004/4/35). Obejmuje zatem wszelkie środki prawne, pozwalające na ponowne rozstrzygnięcie sprawy, według stanu prawnego obowiązującego już po wyeliminowaniu niekonstytucyjnych przepisów (por. wyroki TK: z 11 czerwca 2002 r., sygn. SK 5/02, publ. OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 41; z 9 czerwca 2003 r., sygn. SK 12/03, publ. OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 51; z 27 października 2004 r., sygn. SK 1/04, publ. OTK ZU nr 9/A/2004, poz. 96). Takim środkiem prawnym jest przeprowadzenie ponownie postępowania w trybie art. 114 cyt. ustawy.

Zgodnie z art. 114 ust. 1 cyt. ustawy w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli spełnione są przesłanki wymienione w cyt. przepisie. Jedną z tych przesłanek jest ujawnienie, po uprawomocnieniu decyzji, nowych okoliczności, istniejących przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na wysokość świadczenia – art. 114 ust. 1 pkt 1 cyt. ustawy.

W sprawie niniejszej organ rentowy przyznał wnioskodawczyni emeryturę w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Wysokość emerytury została obliczona z pomniejszeniem o sumę kwot pobranych emerytur, stosownie do treści art. 25 ust. 1b cyt. ustawy. Zgodnie z jego treścią jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę na podstawie m.in. przepisów art. 46, 50, 50a, 50e, podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Wylimitowanie tego przepisu z obrotu prawnego stało się możliwe na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (sygn. akt P 20/16). Wyrokiem tym Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w (...) r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego pojęcie „nowych okoliczności” istniejących przed wydaniem decyzji organu rentowego a mających wpływ na ustalenie wysokości emerytury wnioskodawczyni, o jakich stanowi art. 114 ust. 1 pkt 1 cyt. ustawy, obejmuje okoliczności sprawy a zatem zarówno okoliczności faktyczne jak i prawne. W wyroku z 26 lipca 2013 r. Sąd Najwyższy wyjaśnił znaczenie zawartego w art. 114 cyt. ustawy zwrotu "ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji", stanowiącego przesłankę ponownego ustalenia prawa do świadczenia emerytalnego (III UK 145/12 LEX nr 1408199). Sąd Najwyższy podkreślił, że kontekst przepisu art. 114 ust. 1 cyt. ustawy nie stwarza podstaw do ograniczenia znaczenia występującego w nim zwrotu "okoliczności" wyłącznie do "okoliczności faktycznych". Dlatego nie można przypisywać pojęciu "okoliczności" wyłącznie wąskiego znaczenia.

Pogląd ten Sąd Apelacyjny w całości podziela.

Nową okolicznością w rozumieniu art. 114 ust. 1 pkt 1 cyt. ustawy będzie zatem nie tylko okoliczność faktyczna ale też prawna a zatem ogół wymagań formalnych i materialnoprawnych, związanych z ustaleniem prawa do świadczeń lub ich wysokości (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2004 r., II UK 228/03, OSNP 2004 Nr 19, poz. 341).

W sprawie niniejszej taką nową okolicznością prawną jest derogacja przez TK przepisu, który pozwalał na ustalenie podstawy obliczenia emerytury z pomniejszeniem o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur.

Zasadnie zatem Sąd Okręgowy przyjął, że zachodzą podstawy do ponownego obliczenia wysokości emerytury wnioskodawczyni. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie można przyjąć, że podstawą wznowienia w sprawie jest art. 114 ust. 1 pkt 6 cyt. ustawy tj. błąd organu rentowego. Przepis art. 25 ust. 1b oraz przepisy wprowadzające tj. art. 22 ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 roku, poz. 637) nie wymagał zabiegów interpretacyjnych i został przez organ zastosowany zgodnie z jego znaczeniem językowym, bez potrzeby sięgania do innych metod wykładni. Ma to istotne znaczenie, bowiem błąd organu rentowego nie obejmuje sytuacji, w której organ ten (w chwili wydania decyzji) działa na podstawie niebudzących wątpliwości interpretacyjnych przepisów ustawy, które bez wątplenia korzystają z domniemania konstytucyjności aż do chwili uznania ich przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2014 r.; III UZP 3/13LEX nr 1455747).

W konsekwencji w rozstrzyganej sprawie wprawdzie nie występują przesłanki do zastosowania art. 114 ust. 1 pkt 6 cyt. ustawy, jednakże zachodzą podstawy do ponownego obliczenia emerytury wnioskodawczyni z uwagi na treść art. 114 ust. 1 pkt 1 cyt. ustawy, w związku z wyrokiem wydanym przez Trybunał Konstytucyjny w dniu 6 marca 2019 r.

Mając na uwadze powyższe ustalenia i ocenę prawną przyjętą przez Sąd Apelacyjny, nie zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia tych zarzutów apelacji, które odnoszą się do kwestii właściwego zastosowania przepisów odrębnych w zakresie wzruszania decyzji rentowej na innej podstawie niż wynikająca z art. 114 ust 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Okręgowy, wbrew zarzutom apelacji, nie naruszył przepisu art. 133 cyt. ustawy, bowiem data początkowa ustalenia na nowo wysokości świadczenia, nie była objęta wnioskiem skarżącej. W tej sytuacji pozwany winien zastosować ogólne reguły postępowania obowiązujące w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Mając powyższe względy na uwadze Sąd Apelacyjny oddalił apelację w trybie art. 385 k.p.c.